

تطبيق ویژگی های فضای عمومی با عوامل تاثیرگذار بر حضورپذیری بانوان در فضای فرهنگی - تفریحی زنانه؛ نمونه موردی: بوستان ولایت، آکادمی حرکت دختر

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۴

کد مقاله: ۳۴۷۰۵

فائزه ویسی^{۱*}، پریسا هاشم پور^۲

چکیده

از آنجا که فضای عمومی مکانی برای رفع نیازهای روزمره زنان و مردان میباشد، نیاز به حضور در این فضا برای استفاده تمام گروه ها موضوع مهمی است، زنان گروه بزرگی از استفاده کنندگان فضا هستند که بواسطه نقش اجتماعی مراقبت از کودکان و الگوهای رفتاری متفاوت هنگام رفت و آمد، کار، تفریح و ورزش باید به نیاز آن ها پاسخ داد. موضوع پژوهش تطبیق ویژگی فضای عمومی با عوامل تاثیرگذار بر حضورپذیری بانوان در فضای فرهنگی-تفریحی زنان است که با روش کتابخانه ای و بررسی اسناد و نظریات اندیشمندان ویژگی فضای عمومی و عوامل تاثیرگذار برحضورپذیری زنان استخراج شد سپس با تحلیل چگونگی مولفه های فضای عمومی در مولفه های حضورپذیری زنان، معیار طراحی برای فضای فرهنگی-تفریحی، بدست آمد. سپس با تحلیل آن معیارها در نمونه موردی های داخلی و خارجی نتایجی برای طراحی بهتر استخراج شد.

واژگان کلیدی: فضای عمومی، حضورپذیری زنان، مجموعه فرهنگی-تفریحی، بوستان ولایت، آکادمی حرکت دختر

۱- کارشناسی ارشد معماری اسلامی دانشگاه هنر اسلامی تبریز (نویسنده مسئول) fa.veysi@tabriziau.ac.ir

۲- استاد دانشگاه هنر اسلامی تبریز

۱- مقدمه

بدیهی است که الگوهای رفتاری زنان و مردان در مکان‌ها و فضاهای شهری یکی نیست، به همین دلیل نمی‌توان به شیوه یکسان به نیازهای آنان در هنگام کار، رفت و آمد، حمل و نقل، ورزش، تفریح و استراحت پاسخ گفت اما مسئله مهم این است که در شهرسازی مدرن با وجود حضور وسیع زنان در عرصه‌های عمومی و فضاهای شهری خیلی کم به تفاوت و تنوع این نیازها توجه شده است. مسئله حاضر لزوم توجه به شناخت نیازهای زنان و در نظر گرفتن الگوهای رفتاری خاص آن‌ها جهت حضور در یک فضای عمومی است. به عقیده بسیاری از محققان، محدودیت‌ها و حصارهای فرهنگی ایجاد شده برای زنان در فضای اجتماعی و عرصه‌های عمومی باعث شده آنان نتوانند به خوبی از موقعیت خود بهره ببرند. هرچند این روند در حال کند شدن است، اما رفتار شهری و نحوه حضور زنان در شهر مؤید آن است که وجود زنان هنوز در جامعه ایران به راحتی پذیرفتنی نیست. ضمن اینکه به علت پوشش و حجاب خاص زنان ایرانی و عرف جامعه محدودیت زنان ایرانی برای حضور در فضاهای شهری بیشتر از دیگر زنان است. با این حال زنان برای حضور در فضاهای شهری با محدودیت‌های گسترده فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی مواجه هستند از این رو دسترسی به فضاهای شهری برای اکثر زنان هم محدود و هم خطرناک است. موضوع پژوهش حاضر تطبیق ویژگی‌های فضای عمومی با عوامل موثر بر حضورپذیری بانوان در فضای زنانه است. در پی پاسخ گویی به دو سوال ویژگی فضای عمومی حضور پذیر چگونه است؟ و مولفه‌های حضورپذیری بانوان چیست؟ می‌باشد. همچنین برای حصول به این شناخت، ویژگی فضای عمومی و مولفه حضورپذیری زنان را با توجه به تعاریفات صاحب نظران استخراج کرده و چگونگی مولفه‌های فضای عمومی در مولفه‌های حضورپذیری زن را تحلیل و بررسی کرده، آنچه مورد تاکید است دستیابی به معیارهای طراحی فضای فرهنگی - تفریحی زنانه است.

۲- پیشینه تحقیق

الهام رحمت آبادی در مقاله گزارش از اندرونی تا عرصه عمومی ۱۳۸۷. مطالعه ای در مورد عوامل حضور زنان در طی دهه‌های مختلف و به سوالات حضورزنان شهری در عرصه عمومی چگونه بوده و چه عواملی موجب تحرک زنان در عرصه عمومی شده پاسخ می‌دهد در نهایت به این نتیجه می‌رسد که دو عنصر آموزش و اشتغال از عوامل ارتقا موقعیت فرهنگی و اجتماعی آنها محسوب می‌شود. حسین نظم فر و همکاران در مقاله با عنوان ارزیابی امنیت در فضاهای عمومی شهری نمونه موردی پارک‌های شهر تهران ۱۳۹۷. به بررسی امنیت در فضاهای عمومی شهر به عنوان مهم‌ترین بخش شهر و عنصری ضروری برای زندگی اجتماعی است که در نمود امنیت را میتوان در حضورپذیری فعال گروه‌های مختلف جنسی و سنی مردم مشاهده نمود و در نتیجه خود عوامل نا امنی را معرفی می‌کند.

مجتبی رفیعیان، راضیه رضازاده و سایر همکاران در مقاله ای با عنوان سنجش شاخص‌های موثر بر مطلوبیت فضاهای عمومی شهری از منظر گروه خاص اجتماعی (زنان) موردپژوهی میدان نبوت زنان (۱۳۸۷). با تاکید بر ضرورت حضور گروه اجتماعی خاص، تلاش شده با بررسی یک فضای عمومی شهری، میزان مطلوبیت این فضای شهری، جهت حضور زنان و تقویت مشارکت اجتماعی زنان مورد بررسی قرارگیرد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد از نظر زنان اجتماع پذیر بودن فضا و نظارت اجتماعی در آن بیشترین ارتباط را با میزان مطلوبیت فضای عمومی شهری دارد.

راضیه رضازاده و مریم محمدی مقالاتی با عناوین بررسی عوامل محدودکننده حضور زنان در فضای شهری ۱۳۸۸. محدودیت‌های زنان از جمله محدودیت‌های ناشی از طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای شهری و همچنین هنجارهای اجتماعی و فرهنگی که بر کاهش حضور زنان در فضاهای شهری تأثیر می‌گذارد را بررسی می‌کند. بنابراین رابطه بین موانع، محدودیت‌ها، شرایط و نیازهای گروه‌های مختلف زنان بررسی می‌شود. و در نهایت توصیه‌هایی برای کاهش محدودیت‌های حضور زنان در شهرها ارائه می‌شود. همچنین در مقاله دیگری با عنوان بررسی حضورپذیری زنان در فضای شهری ۱۳۸۹. به بررسی رویکردهای مورد توجه در زمینه ضرورت حضور زنان که مشتمل بر دو رویکرد عمده جدایی جنسیتی و مشمولیت است می‌پردازد. روش این پژوهش توصیفی تحلیلی است و نتایج نشان می‌دهد در کنار رویکردهای جهانی، بررسی رویکرد اصالت خانواده در فلسفه اسلامی نیز بر اهمیت حضور زنان در فضا تاکید دارد و رویکرد فلسفی و حقوقی حضور زنان را به عنوان یک ضرورت تایید می‌کند.

۳- مبانی نظری

۳-۱- فضای عمومی

بدون توجه به فضای عمومی تاریخ ساختار شهری غیر قابل تصور است فضای عمومی به عنوان یک موضوع محوری در رشته طراحی معماری و شهرسازی توسط افراد در سراسر جهان مورد استفاده قرار می‌گیرد و همچنین توسط گروه‌های مختلف با چشم اندازهای مختلف مورد انتقاد قرار می‌گیرد

جدول ۳-۱- تعریف نظریه پردازان از فضای عمومی (ماخذ: نگارند)

کلید واژه	مفهوم	نظریه پردازان
دارای حیات و هویت جمعی	در فضاهای عمومی حضور پذیر توفیق ملاقات دست میدهد و این فضاها مورد استفاده گروه های مختلف اند و به طور مستقیم در دسترس استفاده کنندگان اطراف و از همین رو مقرهایی اند که به حیات و هویت جمعی تعلق دارند.	لنگ ۱۳۸۱
فضای اجتماعی مشترک	فضای عمومی اغلب به عنوان فضایی اجتماعی تعریف می شود که بدون هزینه های مالی مستقیم و بدون توجه به هویت اجتماعی برای همه باز و قابل دسترسی است	Cormana2010
فضای هماهنگ با فضای خصوصی، قابل دسترس	فضای عمومی اغلب به عنوان فضایی اجتماعی تعریف می شود که بدون هزینه های مالی مستقیم و بدون توجه به هویت اجتماعی برای همه باز و قابل دسترسی است	نیکبولی، ۲۰۰۹
فضای جمعی و مرتبط با فضای خصوصی	این به معنای یکسان نیست، برای او بخش دولتی سطح افراد خصوصی است که به هم می پیوندند تا عمومی را تشکیل دهند. حوزه عمومی با بینش جمعی جامعه مرتبط است	یوگن هابرماس ۱۹۹۱
فضای ارتباطی عقلانی، گفتمان آزادانه	هم حوزه عمومی و هم فضای عمومی را به عنوان حوزه ای از ارتباطات منطقی می بیند که در آن آزادی بیان در میان شهروندان به دست می آید	هابرماس ۱۹۹۱
قابل دسترس، تعاملات اجتماعی	فضای عمومی باید در دسترس باشد و از طریق شیوه ها توسعه یابد. اما آیا کلمه "عمومی" در زمینه های مختلف یکسان است؟ او تفاوت اساسی بین خود درونی و جهان بیرونی را به عنوان معیار تمایز عمومی و خصوصی تعریف می کند خود درونی از طریق تعامل اجتماعی و تبادل با دیگران ساخته می شود، همانطور که معانی مختلف خود هستند.	مدنی پور
نقش کلیدی در اقتصاد و فرهنگ	فضاهای عمومی خارج از مرزهای مالکیت و کنترل فردی یا گروهی کوچک هستند. آنها میتوانند نقش محوری و نمادینی در زندگی شهری جامعه از نظر اقتصادی و فرهنگی جامعه داشته باشند. فضاهای عمومی، جایی که فضا و جامعه به هم می رسند، نشان می دهد که چگونه مردم در شهر در شرایط توزیع نابرابر قدرت و منابع زندگی می کنند	in Banerjee, T. and Southworth ۱۹۹۰
متعلق به مردم	فضاهای باز عمومی همه مناطقی هستند که آزادانه توسط عموم انتخاب می شوند و به طور خود به خود به بیرون باز می شوند.	کوبین لینچ ۱۹۹۳
ایجاد فعالیت آزادانه	آزادی عمل مردم در فضاهای عمومی با فقدان محدودیت های فیزیکی یا قوانین مالکیت یا کار افزایش می یابد	راپاپورت ۱۹۹۳
فضایی برای تکامل ارزش ها	معتقد است که فضای عمومی را نمی توان بدون در نظر گرفتن تحول ارزش ها و نمادگرایی مرتبط با آن تعریف یا کاوش کرد	بنرجی ۲۰۰۱
در دسترس انعطاف پذیر با نیاز کاربر، دارای امنیت	این نشان می دهد که فضاهای عمومی آن دسته از فضاهایی در شهرها هستند که در دسترس عموم بوده و شهروندان از آنها برای جمع آوری و انتقال افکار سیاسی استفاده می کنند.	میچل ۱۹۹۵-۱۹۹۶
دارای کنترل وامنیت،	فضای عمومی مربوط به تفاوت بین فضای تصویر اختصاص داده شده، فضای زندگی، فضای استفاده شده و فضای نمایشگاهی، سازمان یافته، کنترل شده، فضای قانونی است	لوفور ۱۹۹۱
ایجاد فعالیت	و فضای عمومی را فضای عمومی می داند که در آن افراد به فعالیت های عملی و سنت هایی می پردازند که اجتماع را ایجاد می کند	Car 1992
فضای سبز و جمعی	شامل فضاهای عمومی مانند پارک های عمومی، میداين و بناهای تاریخی است. قیمت ها، جاده ها، زمین های بازی، فضاهای اجتماعی باز؛ راه های سبز و پارک های خطی در مناطق شهری؛ آتریوم ها در ساختمان ها؛ به مکان ها و منابع محله طبقه بندی شده است	فرانسیس ۲۰۰۳
دارای فعالیت آزادانه و امنیت	فضای عمومی می تواند تأثیر مثبتی بر کیفیت زندگی ساکنان داشته باشد. زیرا فعالیت های متنوعی را در محیطی امن، در دسترس و فراگیر ارائه می دهد	فریزر ۱۹۹۰
تعاملات اجتماعی	به طور کلی می توان گفت که فضاهای عمومی مکان هایی هستند که تعاملات اجتماعی در آنها برقرار می شود و رفتارهای جمعی در آن جریان دارد	Banerjee 2001
مکان رشد فردی و اجتماعی	فضاهای عمومی فرصتی برای توسعه ابعاد اجتماعی از نظر تعاملات اجتماعی و تجربیات مشارکت در زندگی جمعی در شهرها هستند و پاسخگویی به آنها باعث رشد و توسعه فردی و اجتماعی و نیز توسعه تعاملات انسانی-مکانی مطلوب در شهرها می شود.	چرخچیان ۱۳۸۸

فضای عمومی: فضایی هماهنگ و مشترک برای فعالیت های عملی و آیینی با فضای خصوصی است که در آن افراد خصوصی متحد میشوند تا عمومی را تشکیل دهند. این افراد با گفتن آزادانه و آزادی عمل از همزیستی، ملاقات و تعاملات اجتماعی لذت میبرند و در پی رسیدن به رفع نیازها و منافع مشترک میتوانند این فضا را تغییر دهند و در نگهداری، نظم و امنیت آن نقش داشته باشند.

۳-۲- ویژگی فضای عمومی

الف- احساس تعلق در فضای عمومی: انسان با عدم ادراک خود و رابطه اش با جهان پیرامون دچار هراس میشود. پس در پی یافتن آرامش خاطر و تعلق خاطر در میان پناهگاهی است تا انسان را از تعلق رهایی بخشد. هرچه فضا انسان را بیشتر مخاطب قرار دهد، زنده تر و پر جنب و جوش تر باشد و هرچه با عادات، الگوهای رفتاری وی هماهنگ تر باشد، این فضا تعلق بیشتری در او به وجود میآورد. (حبیبی و همکاران، ۱۳۷۹). حس تعلق به مکان را میتوان رابطه عاطفی و پر معنا بین شخص و مکان توصیف کرد. پیوندی احساسی که مردم آن مکان را به عنوان قرارگاهی برای بازگشت بدان ارزشمند بدانند. در حقیقت احساس تعلق به مکان شاخصی است که از طریق آن میزان متمایز بودن آن مکان را برای مردم، نسبت به دیگر مکان ها سنجید. مسلم است که این تمایزات حاصل جمعیتی از عوامل مادی و معنوی شامل محیط کالبدی و معماری، محیط اجتماعی و نوع فعالیت ها، سطح فرهنگ، ابعاد شخصی، روان شناسانه است. (سیاوش پور ۲۰۱۴). بنابراین حس تعلق ترکیبی پیچیده از معانی، نمادها و کیفیت های محیطی است که شخص یا گروه به صورت خودآگاه یا نا خودآگاه از یک مکان خاص ادراک میکنند. این معنا که عمدتاً بر پایه ارتباط عاطفی فرد با محیط قرار دارد، در طراحی به صورت نمود کالبدی خود را نمایان میسازد. (جوئن فروزنده، مطلبی، ۲۰۱۱).

ب- فعالیت در فضای عمومی: رویدادهای اجتماعی، نوع فعالیت ها و کاربری های موجود درون فضا و توان آنها در جذب افراد و گروه های مختلف، مهمترین عامل در پویایی فضاهای عمومی و فعال بودن آن در ساعات و فصول مختلف است و شاخص ارزیابی این بعد، میزان و دفعات مراجعه افراد به فضا و مشارکت در فعالیت های مختلف است. (دانشپور و چرخچیان، ۱۳۸۶: ۸۳). ماهیت و چگونگی فعالیت ها در فضای عمومی به دو عامل عمده بستگی دارد: عامل فرهنگی و عامل محیطی (توسلی ۱۳۷۱). کیفیت رویدادها و موقعیت هایی که در فضا فراهم می آید به فضا اهمیت میدهد. هرچه این الگوهای زنده در بنا یا شهر بیشتر شود در قالب منسجم، زنده تر و شاداب تر می شود و شور صیانت نفس را بیشتر در خود دارد (لهسایی زاده، عبدالهی، ۱۳۸۵). پس باید به کیفیت اتفاقات جاری در فضا اندیشید و فضای ملازم با آن را پدید آورد. این فعالیت ها میتوانند اجتماعی، فرهنگی، علمی و یا مراسمات آیینی، مذهبی و... باشند. فضای عمومی همانند ظرفی است که این فعالیت ها و حوادث را در خود جای می دهد در نتیجه میتواند حافظ خاطرات باشد و موجب شکل گیری حس مکان، خاطرات جمعی در افراد و ایجاد هویت جمعی شود.

ج- قابلیت دسترسی در فضای عمومی: ارتباط با نحوه سیرکولاسیون و ارتباطات فضایی و دسترسی با قابل رویت بودن فضا و نحوه دستیابی به فضا که تیبالدز از آن به عنوان دسترسی کالبدی و بصری فضا یاد می کند، در رابطه است که خود در امنیت و عملکرد مثبت فضا موثر است. در این راستا امکان دسترسی، تداوم حرکت و حضور زنان در نقاط مختلف فضا، وجود پارکینگ های کافی و ارتباط معلوم با سیستم حمل و نقل شهری از جمله شاخص های تعیین کننده در این بعد میباشد.

دسترسی فضای عمومی به معنای پذیرا بودن حضور اجتماعی افراد در خود است. (Car, 1982: 58). در دسترس بودن فضای عمومی بر مبنای مطالعات موجود، حاکی از آن است که این امر دارای سه بعد کالبدی، بصری و اجتماعی میباشد (Car, 1992: 150). دسترسی کالبدی ناظر به دسترس پیاده، همجواری ها، دسترسی به حمل و نقل شهری و نحوه ارتباط با زمینه مکان میباشد. (Van raaij, 1983: 34). و دسترسی بصری، امکان اجتناب از جرم و یا فعالیت های نامطلوب را به ویژه در زنان فراهم می کند. (Newman 1972, Frank et al: 1989). دسترسی اجتماعی و ذهنی و اینکه مکان چگونه و برای چه کسی باید در دسترس باشند نیز به نحوه مالکیت مکان، در دسترس بودن آن برای گروه خاص (Banerjee, 2001) و وجود سمبل ها در ایجاد حس مالکیت سمبلیک و دسترسی روانی گروه های مختلف فرهنگی اجتماعی اشاره دارد (Car et al, 1992: 150).

د- امنیت فضا عمومی: در فضاهای عمومی احساس امنیت به این معناست که شهروندان آزادانه بتوانند جا به جا شوند، با هم شهریان خود ارتباط برقرار کنند و به فعالیت های اجتماعی بپردازند، بدون آنکه تهدید شوند یا با خشونت و آزار و اذیت جسمی و روحی یا نابرابری جنسی مواجه شوند. احساس امنیت به معنای امنیت خاطر انسان ها از مال، جان و... است که خود نشانگر سازمان یافتگی، قانونمندی و با ثبات بودن جامعه است (صانعی، ۱۳۸۵: ۱۵۰). احساس امنیت حالتی است که در آن ارضای احتیاجات و خواسته های فردی و اجتماعی افراد انجام و شخص در آن احساس ارزش، اطمینان خاطر و اعتماد به نفس نماید (شعاری نژاد: ۱۳۶۴: ۲۸). ایجاد امنیت در فضای عمومی با حذف مکان های ناهنجار و بلا استفاده در شب، پرهیز از موقعیت های نامناسب و اجتناب از خلق مکان هایی که به لحاظ بصری امکان کنترل ندارند، نورپردازی موثر در شب (Abby & Butten, 1997). و کنترل حضور ماشین میسر خواهد بود. علاوه بر این ایجاد فرصت های مشارکت در حیات جمعی به ویژه برای زنان، دسترسی به حمل و نقل عمومی، وجود فضاهای چند عملکردی، حفظ و نگهداری مکان از جمله مواردی هستند که در ایجاد امنیت نقش دارند.

(Abby & Butten, 1997: 58). از نظر احساس امنیت، زنان از آسیب پذیرترین اقشار جامعه هستند (تمسند، ۱۳۸۷: ۲۲). به طور کلی نیاز انسان به امنیت روانی و فیزیکی، از نیازهای پایه انسان در رابطه با فضا است. که خود دارای ابعاد مختلفی مانند رویت پذیری فضا، امکان ادراک محیطی، تصور مکان و ارزش های زیبایی شناسانه و کنترل مکان میباشد (Werkerl, Whitman, 1995 & Crow, 2000). چرا که استفاده زنان از فضای عمومی، به واسطه ادراک خطر محدود میشود (تانیس، ۱۳۹۰، ۱۶۳). احساس امنیت با توجه به خصوصیات جنسی متغیر بوده و توانای جسمی و قدرت دفاع شخصی نیز به نوعی دریافت انسان از امنیت را تحت الشعاع قرار میدهد (الماسی، فر، انصاری، ۱۳۸۹: ۲۸).

۵- اجتماع پذیری و ماهیت جمعی فضای عمومی: در قلمروهای عمومی شهری الگوهای تعامل اجتماعی و قابلیت های فضای معماری ساخته شده دارای اهمیت ویژه ای هستند دلیل اصلی این مسئله این است که میان تعامل اجتماعی و دلبستگی مردم به محیط های اجتماعی ساخته شده رابطه ای تنگاتنگ وجود دارد. در فضاهای عمومی حضور پذیر توفیق ملاقات دست میدهد و این فضاها مورد استفاده گروه های مختلف اند و به طور مستقیم در دسترس استفاده کنندگان اطراف و از همین رو مقرهایی اند که به حیات و هویت جمعی تعلق دارند. (لنگ، ۱۳۸۱) اجتماع پذیری یکی از مهمترین ابعاد و ویژگی های فضاهای عمومی ایجاد فرصت های لازم جهت تعاملات اجتماعی میباشد. هنگامی که مردم با سایر افراد جامعه تعامل میکنند رابطه قوی تری با مکان و جامعه خود احساس مینمایند این عامل با تعیین میزان حضور گروه های مختلف اجتماعی شکل گیری شبکه های اجتماعی و زندگی در ساعات مختلف شبانه روز قابل اندازه گیری و ارزیابی است. حیات جمعی فرصتی جهت رها شدن از تنش های زندگی روزمره گذران اوقات فراغت تعاملات اجتماعی و گردهمائی افراد و گروه های مختلف و بستری برای حضور آزادی بیان و ابراز آنها در فضا است حیات جمعی در فضاهای عمومی در گرو ترویج تعاملات اجتماعی [۱۵: ۱۹۷۴، Sennette] جذب افراد و گروه های مختلف Whyte 1980 امنیت اجتماعی و در نتیجه ترغیب به افزایش تحمل گروه های مختلف در فضا جامعه پذیری بیشتر (Francis & Marcus ۱۹۹۸) و ایجاد فضائی فعال و سرزنده است. اجتماع پذیری در فضاهای عمومی بر پایه نیاز مردم به حس تعلق اجتماعی و تعامل با یکدیگر قرار دارد و این امر در یک فضای اجتماعی حمایت کننده در کنار تأمین آسایش فیزیولوژیکی (Lang 1993) ادعای قلمرو حس مالکیت و دریافت عدالت در فضا، میسر خواهد بود (Alexander, ۱۹۶۸) تعامل اجتماعی و برقراری ارتباط میتواند یک موضوع فیزیکی یک نگاه یک مکالمه و ارتباط بین افراد باشد که خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت های متناسب و در نتیجه نقش پذیری مردم در فضا و عضویت آنها در گروه ها و شبکه های اجتماعی است.

احساس تعلق	فعالیت	امنیت	اجتماع پذیری	قابل دسترسی
فضا هماهنگ با الگو رفتاری	ایجاد رویداد های اجتماعی	ایجاد فضای چند عملکردی	ایجاد فضای فعال و سرزنده	ارتباط با نحوه سیرکولاسیون
ایجاد رابطه عاطفی بین شخص و مکان	فعال بود در زمان مختلف	ارضای نیازهای فردی و اجتماعی	نقش پذیری مردم در فضا	ارتباط معلوم با سیستم حمل و نقل شهری
پناهگاهی برای بازگشت	مشارکت در فعالیت ها	رویت پذیری فضا	ایجاد تعامل اجتماعی	تداوم حرکت

نمودار ۱-۳- ویژگی فضای عمومی (ماخذ: نگارنده)

۳-۳- فضای حضور پذیر

از آنجا که حضور مردم در فضای شهری از دغدغه های اصلی طراحان شهری است عده ی بسیاری به آن پرداخته اند ولی با وجود آنکه اصطلاحات به کار رفته متفاوت هستند اما نکته مهم آن است که مفاهیم مشترک نیز در بین این اصطلاحات بسیارند. ویلیان وایت در کتاب زندگی اجتماعی در فضاهای شهری کوچک به دنبال راه هایی برای افزایش سرزندگی و حضور مردم در فضاهای شهری بوده و در پروژه زندگی خیابانی درون مایه اصلی پروژه را زمینه ی انسان شناسی، قوم نگاری علمی و مطالعات فرهنگی قرار داد و در نهایت زندگی خیابانی را چنین تعریف نمود که در آنجا مردم ساعت ها با هم حرف می زنند یا خداحافظی های طولانی دارند و این باعث رشد رفتارهای شهری می شود. یان گل این ویژگی را با اصطلاح شهر دعوت کننده به کار میبرد چون در این فضا میتوان با همشهری هایمان چهره به چهره دیدار کرد و به طور مستقیم از راه حواس به تجربه اندوزی پرداخت او واژه هایی مانند حضور پذیری یا بستری برای حضور فضای شهری را با تأکید بر حضور مردم تعریف نموده و بار اجتماعی آن را مد نظر دارد به طوری که می توان در رفتارهای شهری مؤثر باشد (نصر آبادی، ۱۳۹۰: ۱۰۱-۱۱۴). فضاهای که موجب تشویق و

ترغیب تعاملات اجتماعی میشوند و مکانی است برای مکاشفه یا به عبارتی حیطه امکانات گوناگون و چهره به چهره شدن جایی که انسان ها در آن به مبادله اندیشه و احساسات خود با یکدیگر می پردازند. (شولتز، ۱۳۹۱: ۵۷) فلاح تعلق به مکان را سطح بالاتری از حس مکان میدانند که به منظور بهره مندی و تداوم حضور انسان در مکان نقش تعیین کننده‌ای میباید (فلاح، ۱۳۸۴: ۵۷-۶۶)

۳-۱- عوامل تأثیر گذار در فضای حضور پذیر

در ارتباط با حضورپذیری فضاهای شهری، اندیشمندان مختلفی به ارائه نظریه پرداخته اند:

جدول ۳-۲ تعریفات فضای حضورپذیر (ماخذ نگارنده)

کلید واژه	مفهوم	نظریه پردازان
نیاز جسمانی و نیاز به امنیت	فضا در وهله اول باید قادر به تامین نیازهای اولیه هر فرد باشد تا بستر حضور آن ها در فضا فراهم سازد. سپس با تامین نیازی‌های بعدی، حضور افراد در فضا تقویت نماید؛ بنابراین اولین عامل موثر بر حضورپذیری فضای شهری برآورده شدن نیازهای اولیه ا مانند امنیت است.	جان لنگ
تنوع کاربری، تنوع فعالیت و تنوع کالبدی	از عواملی چون تنوع کاربری ها، تنوع کالبدی و تنوع فعالیت ها در ایجاد فضای حضورپذیر و سرزنده یاد میکند.	چیکوبز، ۱۳۸۶
موقعیت، اندازه، برنامه ریزی، طرح	عوامل مؤثر بر یک مکان عمومی موفق و حضورپذیر را اینچنین معرفی مینماید: ۱ موقعیت ۲. اندازه ۳ برنامه ریزی ۴ طرح. وی برای هر یک از این عوامل، ابزارهایی را در جهت حضورپذیری مکان ها ارائه مینماید	پامیر، ۲۰۰۷
تعاملات اجتماعی	در کتاب زندگی اجتماعی در فضاهای شهری کوچک به دنبال راه هایی برای افزایش سرزندگی و حضور مردم در فضاهای شهری است. در پروژه زندگی خیابانی، درونمایه اصلی پروژه را زمینه های انسان شناسی، قوم نگاری علمی و مطالعات فرهنگی قرار داد و در نهایت، زندگی خیابانی را چنین تعریف نمود: «در آنجا مردم ساعت ها باهم حرف میزنند یا خداحافظی های طولانی دارند» و این، باعث رشد رفتارهای شهری می شود.	ویلیام وایت، ۱۹۸۰
تعاملات اجتماعی	ویژگی حضورپذیری فضاهای شهری را با اصطلاح شهر دعوت کننده به کار میبرد. چون در این فضا میتوان با همشهری ها چهره به چهره دیدار کرد و به طور مستقیم از راه حواس، به تجربه اندوزی پرداخت. او واژه هایی مانند حضورپذیری یا بستری برای حضور فضای شهری را با تأکید بر حضور مردم تعریف نموده و بار اجتماعی آن را مد نظر دارد	یان گل، ۱۹۸۷
تنوع کاربری، طراحی با مقیاس انسانی	عواملی که میتوانند سبب افزایش حضور افراد شوند عبارت اند از اختلاط کاربری ها که هر چه تنوع آنها بیشتر باشد افراد و گروه های مختلفی در فضا حاضر میشوند مقیاس انسانی به این معنی که فضای شهری متعلق به انسان است نه ماشین اگر هدف فراخواندن مردم به فضا و تشویق آنها به ماندن در آن باشد، باید مقیاس انسانی به طور ویژه مورد توجه قرار گیرد باید سعی شود طراحی در مقیاسی متناسب با ابعاد فیزیکی و نیازهای انسان انجام شود تا افراد رغبت به حضور پیدا نمایند.	تیبالدز، ۱۳۹۶

با توجه به نظریات گفته شده، ویژگی های اثرگذار بر حضورپذیری زنان شامل موارد زیر است:

الف- امنیت زنان: ایمنی و امنیت شاخص های تعیین کننده ای برای تشویق حضور زنان در شهرها هستند. یک محیط امن به زنان اجازه ورود به محیط های شهری و حیط خلوت را می دهد. (Zakaria & ujang, 2014). یکی از مهم ترین دلایل عدم حضور زنان در شهر به خصوص در خیابان ها ترس از جنایت یا ضرب و شتم و خشونت است، یکی از راه های مشوق حضور زنان در فضاها ایجاد امنیت در این مناطق است. ترس از خشونت و تجاوز، اعتماد به نفس برخی از زنان را تضعیف می کند و دسترسی آنها را به مکان های عمومی محدود می کند. در نظریه سلسله مراتب نیازهای مزلو (۱۹۶۸)، امنیت مانند نیازهای فیزیولوژیکی یکی از مهمترین عوامل و نیاز اساسی برای تعالی انسان است. طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۹۸، ایمنی یک حق اساسی و پیش نیاز بقا، رفاه و سلامت انسان است. فضاهای شهری که محافظت می شوند، مکان هایی که جرم و جنایت در آنها محدود شده و ترس را کاهش می دهند. امنیت زنان، باورها و رفتارهای گوناگونی را ایجاد می کند که متفکران، سیاست، قانون، بهداشت و درمان، فرهنگ و هنر، دین و اقتصاد را به تلاقی گزینه‌ها وادار می کند و موضوع بحث بیش از یک مورد بوده است. امنیت مقوله ای است که امکان حضور زنان با نشاط را در عرصه کار و فعالیت فراهم می کند (بزی و رضایی، ۱۳۹۰). به طور کلی نیاز انسان به امنیت روحی و جسمی یکی از نیازهای اساسی انسان در ارتباط با فضای عمومی است که خود دارای ابعاد مختلفی از جمله:

- دید به فضا: وجود فعالیت ها و رویدادهای مختلف برنامه ریزی شده برای افزایش و حفظ حضور افراد در فضا می تواند نفوذپذیری بصری، خوانایی و شفافیت فضا را تضمین کند.

- امکان درک محیط: نور مناسب، خطوط دید واضح و غیره که به درک موقعیت افراد در آسمان کمک می کند.
- درک مکان: ارزش‌های زیبایی‌شناختی مکان، علامت‌گذاری مکان و ویژگی‌هایی که از گم شدن در فضا جلوگیری می‌کند.
- کنترل مکان: با استفاده از اشکال مختلف مکانیکی (از طریق دوربین، دروازه و ...)، طبیعی (تعریف فضا و قلمرو) و سازمانی (پلیس و نگهبان و ...).

ب- تعاملات اجتماعی زنان: یکی از مهمترین نیازهای هر انسانی نیاز به ارتباط با دیگران است که اساس وجود انسان در عالم هستی است. بنابراین زنان نیز باید به این نیاز پاسخ دهند. زنان به عنوان شهروندان کامل باید از حقوق شهروندی مشابه مردان برخوردار باشند. روشن است که ایجاد روابط اجتماعی، حق مسلم زنان است (رضازاده، محمدی، ۱۳۸۷). لنگ ایجاد روابط اجتماعی بین افراد را لازمه ایجاد حس تعلق و دوست داشتن میدانند و محیطی که این روابط را ایجاد میکند به عنوان فضای امن میشناسد (مطلبی، ۱۳۹۲: ۵۲-۶۷). تعامل اجتماعی شامل ایجاد رابطه بین دو یا چند نفر است که باعث واکنش بین آنها می شود و این نوع واکنش برای هر دو طرف شناخته شده است، بنابراین روابط بی معنی در این تعریف لحاظ نمی شود. البته تعاریف دیگری نیز از تعامل اجتماعی وجود دارد، مثلاً تعامل و ارتباط اجتماعی می تواند در بدن، ظاهر، گفتگو و ارتباط بین افراد مشکل ایجاد کند که این خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت های مناسب و در نتیجه نقش زنان در منطقه و عضویت آنها در گروه ها و شبکه های اجتماعی است. (دانشپور و چهارچیان، ۱۳۸۸: ۲۸-۱۹). روابط اجتماعی برای رفع نیازهای افراد، ارتباط و احساس تعلق ضروری است. مطلوبیت ارتباط اجتماعی دو جنبه از رفع نیاز افراد به ایجاد رویدادهای اجتماعی و عوامل مؤثر بر وجود و تعامل اجتماعی افراد را در نظر می گیرد که در تقویت احساس تعلق به فضا نیز به خوبی عمل می کند. به گفته لارس لراب (۱۹۷۲) ایجاد فضای عمومی که پذیرای زنان باشد باید دارای عناصر زیر باشد:

- ۱- امنیت، ویژگی های تعاملی، احراز هویت و پیش بینی مکان
- ۲- وجود آموزش های مربوطه در منطقه، پاسخگویی، رفاه و آسایش محیط زیست
- ۳- میزان اشتیاق و اطلاعات محیطی که مستلزم وجود ابعادی مانند پیچیدگی و رازآلودگی، آموزش، تنوع و تضاد، انتخاب، خلوت و محبت در فضا است.
- ۴- تعامل اجتماعی (موترو آویلا، ۲۰۰۱)

براساس تحقیقات انجام شده، عوامل فوق در دو دسته کلی عوامل «فیزیکی و فعالیتی» دسته بندی می شوند. آنها بر بعد کالبدی تأکید می کنند زیرا خلوت، فضا، وضوح، راحتی و امنیت را فراهم می کند و عواملی مانند تجربه محیطی، حضور و تعامل اجتماعی به بعد عملکردی فضا اشاره می کنند. (دانشپور و چهارچیان، ۱۳۸۵: ۲۳)

ج- فعالیت زنان: یان گل فعالیت‌ها را بسته به اجباری یا اختیاری بودن به سه گروه تقسیم کرد:

- الف) اعمال ضروری که شخص باید تحت هر شرایطی انجام دهد.
- ب) فعالیت های انتخابی که فرد در موقعیت هایی انجام می دهد که برای آن گروه از فعالیت ها زمینه وجود دارد.
- ج) فعالیت های اجتماعی که تنها در صورتی امکان پذیر است که فرد به گروه خاصی در فضا تعلق داشته باشد. (رنجبر تکلیمی، ۱۳۹۴).

زنان اغلب درگیر کارهای خانه و مراقبت از کودکان، در داخل یا خارج از خانه هستند و بنابراین زمان کمتری برای فعالیت های جایگزین دارند. وقتی زنان بیرون از خانه هستند، معمولاً با افراد دیگر هستند. بنابراین، فعالیت‌های ضروری و واجب زنان با مسئولیت‌های آنان مرتبط است (Frank, 2002: 349). به عقیده بوردیو، این مسئولیت ها و مشاغل پاره وقت، زنان را از رقابت بر سر مناصب قدرت و بهبود موقعیت خود در عرصه عمومی باز می دارد. این شکل اجتماعی نه تنها به دلیل تبعیض علیه مردان، بلکه به این دلیل که زنان احساس می کنند طبیعی تر است که «کار زنانه» را انتخاب کنند و توسط یک مرد رهبری شوند، معمول باقی می ماند. (رحمت آبادی، ۱۳۸۷، ۱۳۸۷) از سوی دیگر، زنان از ترس جرم در مکان، زمان و نحوه حضور در اماکن عمومی با محدودیت هایی مواجه هستند. (فرانک، ۲۰۰۲: ۳۴۹). زنانی که فعالیت بدنی بالایی دارند، مانند کسانی که برای دویدن یا ورزش های گروهی به فضا می آیند، به فضای بیشتری برای افعال خود نیاز دارند. بنابراین نوع طراحی و تخصیص فضاها بر حضور افراد و نوع گروه حاضر تاثیر می گذارد اینکه چه فعالیت هایی در فضا انجام می شود و چگونه این فعالیت ها باعث شکل گیری فعالیت های دیگر می شود، عوامل محیطی محسوب می شوند. مفهوم فعالیت های مربوط به زن ترکیبی از مسائل زیستی و اجتماعی است، زیرا در بررسی فعالیت های مربوط به زنان، تفاوت های جنسیتی و تفاوت هایی که برای جنسیت لازم است و مربوط به فرهنگ، جامعه و تاریخ است. از جامعه مربوطه تحقیقات نشان می دهد که اکثر زنان ترجیح می دهند در زمان ناهار یا بعد از کار فعالیت های خود را در مکان های عمومی انجام دهند. (محمدی مکوندی، ۱۳۹۶).

د- اختلاط کاربری فضای زنان: ایجاد تنوع در فعالیت ها و کاربری های ترکیبی، علاوه بر کمک به شادابی و جذابیت

فضاهای عمومی، می تواند به حفظ این فضاها و جذب زنان و سایر گروه های آسیب پذیر کمک کند. علاوه بر این، تفکیک بیش از حد کاربردهای مختلف، نیازهای زنان را در ایجاد تعادل در فعالیت ها نادیده می گیرد. منطقاً، زنان، به ویژه زنان شاغل، به دلیل نقش های خانگی و خانوادگی، زمان کمتری برای سازماندهی و انجام همه این کارها دارند. بنابراین آنها دسترسی آسان به مراکز

خرید، آموزش، بهداشت، درمان و غیره نیاز دارند (پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۶). قوانین منطقی‌بندی، برخلاف تفکر مدرن، کاربری‌های مسکونی و تجاری را در شهرها تفکیک کرد. علاوه بر این، این انزوای منجر به انزوای زنان از مراکز شهری و دسترسی آسان به فضاهای عمومی شد. این مسائل بدلیل سیاست غلط شهرسازی و طراحی شهری است که از دید زنان به استفاده از آن نگاه نکردند. محدودیت‌های زنان در تولید فضا به موازات نقش آنها به عنوان هماهنگ‌کننده حوزه‌های مختلف زندگی و فضاهای مختلف است. (مدنی پور، ۱۳۸۷). مشارکت زنان در فعالیت‌های مختلف بسیار مهم است. بنابراین، یکی دیگر از عوامل مهم حضور زنان در فضا است. فرهمندیان (۱۳۸۷: ۱۱۰).

۵- دسترسی زنان: یکی دیگر از عوامل تعیین‌کننده حضور موثر زنان در فضاهای شهری. دسترسی آسان و متنوع است. بدون دسترسی مناسب به فضا، استفاده از آن محدود و در نتیجه حس تعلق کاهش می‌یابد.

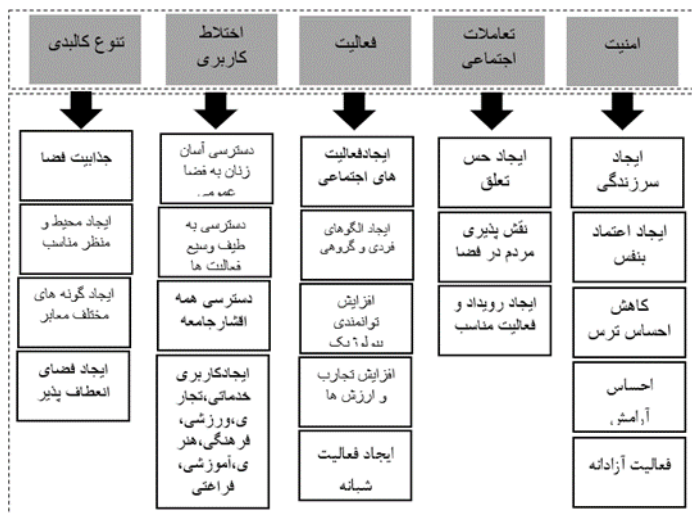
فضای فیزیکی: موانع نیز باید دیده شوند. مانند دروازه، حصار، جاده و غیره.

دسترسی اجتماعی: همه اقشار جامعه فرصت استفاده از فضا را دارند.

دسترسی بصری: فضا رویت‌پذیر و امکان دیده شدن توسط افراد بر آن را دارد.

روردی نمادین: نمادها در یک مکان حضور برخی افراد را خوشایند و برخی دیگر را ناخوشایند می‌کنند

و- تنوع کالبدی فضای زنان: از منظر جامعه‌شناسی درباره عواملی که در تعریف فضا مؤثر است و باید در حضور زنان به آن توجه کرد. با عنوان "نظم فضایی و فیزیکی"، همچنین شامل برجسته کردن جزئیات و استفاده از نور، رنگ، اندازه و مقیاس مناسب است که به جذابیت یک فضا کمک می‌کند. بنابراین در استقرار و استفاده از عناصر ساختمانی، ایجاد محیط و منظر مناسب و کاربردی برای ساکنین، باید درک روانشناختی محیط را نیز در نظر گرفت (کمالی و همکاران، ۱۳۸۵). جلوگیری از توسعه حوزه‌های تخصصی و تک بعدی فعالیت و تلفیق صحیح و همه‌جانبه فعالیت‌ها در فضاهای شهری باعث کاهش جرم و جنایت و امکان تردد و حضور زنان در اقصی نقاط شهر می‌شود. ویژگی‌های فیزیکی یک فضای عمومی به دسترسی، موقعیت مکانی، راحتی فیزیولوژیکی و ایمنی در اقلیم‌های مختلف مربوط می‌شود. همچنین در فضاهای عمومی وجود عناصر طبیعی که باعث افزایش عاطفه و سرزندگی محیط می‌شود و رهگذران را به این فضا دعوت می‌کند و آرامش، تجربه‌های خوشایند و افزایش سلامتی را فراهم می‌کند نیز حائز اهمیت است (۱۹۹۸، کاپلان و کاپلان). بناهای یادبود، پله‌ها، آب بین عواملی که جنبه‌های فیزیکی فضاهای عمومی را بهبود می‌بخشد (وایت، ۱۹۸۰) شامل ویژگی‌هایی مانند فواره‌ها و سایر عوامل موثری است که ماندگاری و تعامل افراد در فضا را تشویق می‌کند (وایت، ۱۹۸۰). مانند کیفیت‌های طراحی: عزم و اراده و یکپارچگی فضا، ابعاد، تناسب، انعطاف‌پذیری، شکل، هندسه، مواد، پوشش بدن، تداوم فیزیکی و فضایی نیز می‌تواند در ادراک فضا به عنوان یک کل مؤثر باشد و در نتیجه تأثیر مفیدی بر ادراک انسان داشته باشد. (پاکزاد ۲۰۰۴)، اما از سوی دیگر، تمرکز بر عوامل زیر، فضاهای عمومی امروزی را از نظر اجتماعی پاسخگوی بهینه نخواهد کرد:

نمودار ۲- عوامل موثر بر حضورپذیری زنان ماخذ (نگارنده)

- فرصت‌های فیزیکی کافی برای یک‌جا نشستن، مکث و تأمل بیشتر
- مکان‌های مرکزی برای تجمع مردم، مانند زمین‌های بازی، ایستگاه‌های اتوبوس، مکان‌هایی برای غذا خوردن و غیره. آنها از نظر بصری و فیزیکی دعوت به فضا می‌کنند.
- طرح عناصر کاربردی همراه با بعد زیبایی‌شناختی آنها
- کنترل دسترسی خودرو و ایمنی عابر پیاده
- مسیرهای فضایی و ارتباطات مرتبط، وضوح و باز بودن فضایی جهت‌گیری افراد در فضا
- تعریف بدنه‌ها و هویت دیوارها در ارتباط با سیستم حمل و نقل شهری
- پیش‌بینی راندمان جذب (PPS, 2000).

۴- نمونه موردی

نمونه‌های موردی داخلی و خارجی فضاهای زنانه انتخاب شده اند.

جدول ۴-۱- ویژگی بوستان ولایت (ماخذ: نگارنده)

تصویر موقعیت

مکان: جنوب غربی تهران
ماهیت: پارک بانوان
سال ساخت: ۱۳۹۰
مساحت: ۶ هکتار

۴-۱- شهر بانوی بوستان ولایت

یک باغ ایرانی در تهران به مساحت ۶ هکتار است که هدف از احداث آن ارتقا توان فرهنگی، اجتماعی و مهارت های ورزشی بانوان در راستای حرکت های قبلی شهرداری است. عواملی از جمله توجه به دغدغه مادران مانند فضایی برای نگهداری کودکان، تنوع فعالیت ها و کاربری ها، انعطاف پذیری بالا فضاهای مانند سالن چند منظوره و فضای باز و بهره گیری از آن در مسابقات و جشن ها و موقعیت های ویژه باعث افزایش حضور پذیری در این مجموعه شده است.

جدول ۴-۲- تحلیل معیار طراحی در بوستان ولایت (ماخذ: نگارنده)

تصاویر	ویژگی بوستان ولایت	معیار طراحی
 <p>شکل ۱- پیست دوچرخه بوستان ولایت</p>	برنامه ریزی به گونه ای است که تمام فعالیت های شهری این سایت از جمله مدیریتی، انتظامی، خدماتی، و غیره توسط بانوان انجام میشود. همچنین دارای تجهیزات امنیتی، دوربین مدار بسته و سیستم اعلام حریق می باشد. ازین رو بانوان در کمال امنیت و آزادی کامل به فعالیت های خود می پردازند.	امنیت
 <p>شکل ۲- کارتینگ بوستان ولایت</p>	مبلغان شهری مناسب و تعریف فضاهای مکت، نشستن و گفتگو در کنار فضاهای حرکت، استفاده از فضاهای باز در موقعیت های ویژه مانند مسابقات و جشن ها، تنوع چشم گیری فعالیت و کاربری ها باعث جذب افراد با نیازهای متفاوت شده است.	تعاملات اجتماعی
 <p>شکل ۴- فضای بازی کودکان بوستان ولایت</p>	انواع فعالیت های تجاری، خدماتی، ورزشی، تفریحی، فراغتی، فرهنگی، آموزشی. مراکز آموزشی های نظری با بیش از ۲۰ کلاس مجهز به مولتی مدیا، کارگاه های آموزشی خیاطی، نقاشی، مجسمه سازی، قالببافی، مراکز زیبایی، مراقبت پوست، تالارهای مد و لباس. فروشگاه های ویژه بانوان، پیست کارتینگ، اتومبیل رانی، دوچرخه سواری، زمین چمن قوتبال، زمین بسکتبال، زمین تنیس، استخر روباز چهارفصل، باغ های ایرانی و عرصه های اجتماعی.	تنوع کالبدی و فعالیت
 <p>شکل ۵- نمازخانه بوستان ولایت</p>	خانه و پارک کودک، استفاده خانوادگی از پارک در روزهای خاص	خانواده محوری و کودکان
	دارای زون های مختلف فرهنگی، سبک زندگی و ورزشی است مانند: مرکز مشاوره با هدف پرورش مهارت های اجتماعی به بانوان، مسجد و....	اختلاط کاربری

۴-۲- آکادمی حرکت دختر^۱

این آکادمی سالانه ۳ برنامه اصلی را به حدود ۱۱۳۰ دختر و زن ارائه می دهد و در مواقعی که بیشتر در معرض خطر هستند مداخله می کند. "باور کنید، رهبری کنید و تغییر دهید،" به دخترها فرصت هایی می دهد تا رهبران مرجع و عوامل تغییر مثبت باشند. فراتر از عملکرد، ساختمان آکادمی باید به هدف الهام بخشیدن به دیگران، ارائه یک مرجع جدید زندگی می کرد: "نوآوری، پایداری و ارزش گذاری منابع و دانش محلی". این پروژه برای افزایش تأثیر اجتماعی برنامه های آکادمی حرکت دختر ایجاد شده است. هدف این ساختمان این است که نمادی از رهبری زنان و ارجاع به جهان و مرکزی برای ایجاد دانش باشد، جایی که می

1 Girl move academy

توان ایده ها و دیدگاه های مخرب را در آغوش گرفت و آشکارا مورد بحث قرار داد. معماران این چالش را داشتند که این دیدگاه را به یک ساختمان واقعی منتقل کنند.

جدول ۳- ویژگی آکادمی حرکت دختر

ماهیت	سال ساخت	مساحت	مکان	تصویر بنا
مرکز ویژه زنان	۲۰۱۹	۱۲۹۱۶ فوت مربع	کشور موازیبیک استان نامپولا	

جدول ۴-۴- تحلیل معیار طراحی در آکادمی حرکت دختر

معیار طراحی	ویژگی آکادمی حرکت دختر	تصاویر
امنیت	حصار کشی و دوربین های امنیتی	
تعاملات اجتماعی	طراحی فضاهای همگانی به منظور مکانی برای درنگ کردن و نگرستن، گفتگو است. سکوهایی تعبیه شده جهت نشستن، گفتگو، و تعامل با دیگران. جانمایی فضاهای سرگشاده برای برقراری تعاملات اجتماعی	<p>شکل ۱- پلان آکادمی حرکت دختر</p>
تنوع کالبدی و فعالیت	فعالیت فرهنگی، هنری بصری، برگزاری کلاس های آموزشی با هدف نوآوری، پایداری و ارزش گذاری منابع و دانش محلی	<p>شکل ۲- فضای جمعی آکادمی حرکت دختر</p>
خانواده محوری و کودکان	-----	
اختلاط کاربری	ترکیب چند بخش با کاربری کافه، کتابخانه، محل گفتگو و اتاق اجتماعات و..	<p>شکل ۴- فضای باز و نیمه باز آکادمی حرکت دختر</p>

۵- یافته های تحقیق

بر مبنای مطالب اشاره شده در مورد حضورپذیری فضا، ابعاد مختلف فضاهای عمومی، نیاز به فضای فرهنگی جهت فعالیت های آزادانه و افزایش توانمندی ها احساس میشود. همچنین این فضای فرهنگی سایت های ارتباطی هستند که در نقاط ارتباط بین شبکه های اجتماعی پدیدار میشود. مولفه های طراحی فضای عمومی با توجه به تعاریفات ذکر شده اندیشمندان، ۵ عامل: احساس تعلق، امنیت، اجتماع پذیری، فعالیت و قابلیت دسترسی میباشد. همچنین عوامل موثر حضور بانوان در این فضای فرهنگی مبتنی بر ۵ عامل: امنیت، تعاملات اجتماعی، فعالیت، اختلاط کاربری، و تنوع کالبدی عنوان شد که معیارهایی برای حضورپذیری میباشد. نتایج این بخش نشان میدهد که بین مولفه های پژوهش رابطه معناداری وجود دارد و طبق اشتراکات این مولفه ها معیارهای طراحی فضای زنانه در قالب جدول ارائه شده است.

نمودار ۵- تطبیق ویژگی فضای عمومی با مولفه حضورپذیری زنان

ویژگی فضای عمومی	راهبرد در فضای حضور پذیر زنانه	معیارها
امنیت	فقدان ترس-ایجاد سرزندگی-اطمینان و آرامش فکری-ایجاد اعتماد بنفیس-فعالیت آزادانه-ارضای نیازهای فردی و اجتماعی-ایجاد فضای چند عملکردی-رویت پذیری فضا	ایمنی
اجتماع پذیری	برقراری رابطه با دیگران-احساس تعلق به مکان- خلق رویدادهای اجتماعی-نقش پذیری مردم در فضا-ایجاد فضای فعال و سرزنده-ایجاد فضای قابل دسترس	فضای جمعی و تعاملات اجتماعی
فعالیت	فعال بودن در ساعات و فصول مختلف-ایجاد فعالیت های اجتماعی-جذابیت فضا-خلق محیط و منظر مناسب-انعطاف پذیری فضا-ایجاد انواع کاربری ها	تنوع کالبدی
احساس تعلق	ایجاد رابطه عاطفی بین شخص و مکان- پناهگاهی برای بازگشت-جدایی ناپذیری فرزند از مادر	خانواده محوری و کودکان
قابلیت دسترسی	دسترسی همه اقشار جامعه- دسترسی طیف وسیعی از فعالیت ها- دسترسی آسان به فضاها	اختلاط کاربری

۶- نتیجه گیری

در این پژوهش، در راستای تطبیق مولفه های حضورپذیری و ویژگی فضای عمومی از معیار های بدست آمده و مقایسه و بررسی نتایج حاصل از تحلیل نمونه های فوق در این پژوهش و همچنین سازوکار های مثبت تجربه شده در نمونه های داخلی و خارجی چنین بر می آید که بانوان دارای خصوصیات و ویژگی های فیزیکی و روانی متفاوتی نسبت به مردان اند بدیهی است که نیازها، سلیق و خواسته های آنها نیز در رابطه با مسائل فرهنگی متفاوت و دارای ویژگی های خاص در مقایسه با مردان باشد. و باید به چند نکته توجه داشت: اول شامل توصیفی از فرهنگ و شیوه های ورزشی است که باید با نیازهای مخاطب هدف زنان سازگار شود. دومین نکته ای که در مطالعه به آن اشاره شده این است که سیستم عمر هر طراحی به گونه ای خواهد بود که سایت مجتمع از طریق پیش بینی تعدادی از فعالیت های فرهنگی و طراحی مکان های ارتباطی با اجتماع، بخش بزرگی از تقاضا و نیازهای فردی کاربران را به خود اختصاص دهد. و ایجاد فضاهای جمعی و گروهی در ساختار کالبدی مجموعه، بسترسازی برای آن بخش از نیازهای اجتماعی کاربران از جمله تعامل و ارتباطات اجتماعی، مشارکت و با پرداختن به مسائل فرهنگی و تفریحی موجود در مجموعه و پذیرش اجتماعی مانند برپایی نمایشگاه های هنری و صنایع دستی، ورزش و سرگرمی و... پاسخ داده می شود. در نظر گرفتن فضاهایی با فعالیت اشتغال زایی برای زنان مانند سالن های زیبایی و انواع کلاس های آموزشی در جهت رشد و توانمند سازی زنان از دیگر نکات است که تاثیر بسزایی در میزان و کیفیت استقبال و حضور افراد از فضا دارد و باید در طراحی به آن توجه شود. همچنین با توجه به اینکه در نمونه ها فضایی مانند خانه و پارک کودکان طراحی شده بود لذا در نظر گرفتن فضایی برای کودک و خانواده محوری از دیگر معیارهای طراحی میباشد.

منابع

۱. اکبری، انصار (۱۳۹۸)، نقش فضای عمومی شهری در توانمندسازی زنان شهر سنندج
۲. اکبری، سپیده (۱۳۹۳)، بررسی تاثیر شاخص های کیفیت فضاهای عمومی شهری بر میزان حضورپذیری بانوان
۳. تخمچیان، علی - بهشت گمشده، طراحی باغ فرهنگسرای عدن تبریز با رویکرد فضاهای آرامشبخش
۴. توانا، سهیل، (۱۳۹۵) تفکیک جنسیتی در فضای شهری: مطالعه بوسنتان بهشت مادران تهران
۵. جوبنده، لیلا، (۱۳۹۸)، بررسی هویت و مجسمه های شهری و تاثیر آن بر سلامت روان زنان در شهر
۶. چرخچیان، مریم، (۱۳۸۸) بررسی مؤلفه های طراحی فضاهای عمومی پاسخگو
۷. حاتمی خانقاهی، توحید، (۱۳۹۸) مقایسه عوامل مؤثر بر حس تعلق به مکان در محلات جدید و قدیم شهر اردبیل
۸. حیدری، هانیه، (۱۳۹۴)، پایان نامه طراحی مجموعه فرهنگی تفریحی بانوان کرمانشاه با تاکید بر تقویت تعاملات اجتماعی
۹. دیوران، اسماعیل، (۱۳۹۲) هویت و حس تعلق مکانی در فضاهای عمومی جدید الحداث شهری
۱۰. رضازاده، راضیه، محمدی، مریم، (۱۳۹۱)، بررسی حضور پذیری زنان در فضای شهری
۱۱. رضازاده، راضیه، محمدی، مریم، (۱۳۸۸)، بررسی عوامل محدود کننده حضور زنان در فضای شهری

۱۲. سرائی، حسن و علیرضانژاد، سهیلا، (۱۳۸۶)، «زن در عرصه عمومی: مطالعه ای در مورد فضاهای عمومی در دسترس زنان شهری و تغییرات آن».

13. Banerjee, T. & Southworth, M. (Eds.) (1990) City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch. The MIT Press
14. Banerjee, T. (2001) "The Future of Public Space: Beyond Invented Streets and Reinvented Places." American Planning Association journal, (APA Journal
15. Cheng, T. H. (2013). Forms, Transitions, and Design Approaches: Women as Creators of Built Landscapes.
16. Francis, M. (2003), Urban Open Space. Washington DC: Island Press
17. Habermas, J., (1984) The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society
18. Madanipour, A. (2010) Whose Public Space? International Case Studies in Urban Design and Development. New York: Routledge
19. Mitchell, D. (1996). "Introduction: Public Space and the City." Urban Geography, 17, 113-127
20. Whyte, H.W. (2000), How to Turn a Place Around, Projects for Public Spaces Inc, the University of Michigan, UK.